

הגיעה השעה לחשבון נפש

written by פרופ' זכי שלום | 30.10.2026

אחת התופעות החריגות במלחמה שפרצה ב-7 באוקטובר 2023 היא ההתעלמות הכמעט מוחלטת מממד הזמן. בתפיסת הביטחון שעיצבו דוד בן-גוריון ומשה דיין היה הזמן מרכיב אסטרטגי מרכזי. ישראל, מדינה קטנה הנשענת על מערך מילואים, אינה יכולה להרשות לעצמה מלחמות ממושכות ללא מחיר כבד בכלכלה, בחברה ובמעמדה הבינלאומי. לכן נדרשה לא רק להפעיל כוח, אלא גם לנצל את יתרונותיה כדי להשיג הכרעה ולתרגם הישגים צבאיים למציאות מדינית יציבה. כיצד קרה שבמלחמה הנוכחית נדחק השיקול הזה לשוליים?

ישראל ניהלה מערכה ממושכת בעזה, הרחיבה את העימות מול חיבאללה ובהמשך פעלה גם נגד איראן. נרשמו הישגים צבאיים משמעותיים, אך השאלה המרכזית נותרה: האם הם הביאו את ישראל קרוב יותר להכרעה ולביטחון מתמשך? ככל שהמערכה התארכה, הצטברו המחירים, התרחבו הסיכונים ונעשה קשה יותר להבטיח שההישגים יישמרו.

הדוגמה הבולטת ביותר היא איראן. אם האיום האיראני הוגדר כאסטרטגי ואף כקיומי, כיצד אפשר להשאירו בלתי פתור לאחר חודשים של מלחמה? ייתכן שארצות הברית הציבה מגבלות, וייתכן שהיו שיקולים צבאיים ומדיניים שאינם ידועים לציבור. אולם כאן בדיוק נדרשת תשובה: מדוע לא הושגה תוצאה שמבטיחה את הסרת האיום, ומה נותר להשיג? ישראל ידעה בעבר לחלוק על וושינגטון גם בסוגיות רגישות, לרבות הפעולה ברפיח. מדוע דווקא מול איראן נדמה שחופש הפעולה שלה תלוי במידה כה רבה בשיקולי הממשל האמריקאי? מה עוד שמדובר באיום קיומי של ממש.

לכך מצטרפת אי-ודאות חריגה סביב הנשיא דונלד טראמפ. דיווחים על איומים על חייו, לרבות התרעה על אפשרות לפגוע במטוסו בעת ביקור בטורקיה, המחישו עד כמה אירועים בלתי צפויים עלולים לשנות את סדר העדיפויות בווישינגטון. לצד זאת דווח על חשדות למזימות איראניות נגד בנו של ראש הממשלה, יאיר נתניהו. חשוב להבחין בין התרעות שלא כולן אומתו באופן עצמאי לבין מזימות שסוכלו או איומים מבוססים; אולם עצם האפשרות שאירוע ביטחוני חריג יטלטל את המערכת האמריקאית והישראלית מחייבת היערכות להגיע להכרעה מוקדם ככל האפשר.

גם ההתנגדות הגוברת בארצות הברית להמשך המלחמה עלולה לצמצם את חופש הפעולה של ישראל. האם הממשלה הביאה בחשבון שטראמפ ישנה את עמדתו, שהקונגרס והציבור האמריקאי יפעילו לחץ, או שהנסיבות הביטחוניות יאלצו אותו להתמקד בעניינים אחרים? מדיניות ביטחונית אינה יכולה להתבסס על ההנחה שבעל ברית יישאר תמיד באותה עמדה. גם פנייה של טראמפ לציבור הישראלי לתמוך בנתניהו לא הבטיחה את התוצאה הפוליטית המקווה. הזמן, מתברר, אינו מציית לתוכניות של מנהיגים.

כאן טמון הכשל האסטרטגי האפשרי: הממשלה ניהלה מערכה שמחירה כבד, אך לא הבטיחה

שהישגיה יהפכו למציאות יציבה לפני שינוי הנסיבות הפוליטיות. בעזה נותרה שאלת שלטון חמאס ושיקומו; בצפון לא ברור אם הפגיעה בחזבאללה תבטיח ביטחון לאורך זמן; ובאיראן טרם הובטח שהאיום לא יתחדש. האם היה אחראי להותיר שאלות כאלה פתוחות מתוך הנחה שהממשלה הנוכחית תמשיך לכהן ושהתמיכה האמריקאית תימשך?

הפתעה נוספת מחייבת חשבון נפש: כוחו הפוליטי של הציבור הערבי בישראל. שיעור ההצבעה הגבוה והישגיהן של המפלגות הערביות בבחירות מצביעים על פוטנציאל השפעה משמעותי. הציבור הערבי אינו רק כוח אלקטורלי; הוא חלק מהחברה, מהכלכלה ומהמרקם האזרחי בישראל. הרכב הכנסת והאפשרות להקים ממשלה עשויים להיות תלויים בעמדת נציגיו. הדבר מחייב את ההנהגה היהודית, מימין ומשמאל, לבחון מחדש את יחסיה עם האזרחים הערבים ואת ההנחות שעליהן בנתה את האסטרטגיה הפוליטית שלה.

אין בכך כדי לבטל מחלוקות או חששות ביטחוניים, אלא להכיר במציאות שאי אפשר להתעלם ממנה. התעלמות מכוחו של ציבור שלם אינה מדיניות. נדרשת התמודדות רצינית עם שאלות של שותפות, אחריות אזרחית, ביטחון ואמון.

ישראל שילמה מחיר כבד מאז 7 באוקטובר. חשבון הנפש חייב לבחון לא רק את ההישגים, אלא גם את הזמן שאבד, את ההכרעות שנדחו ואת התלות בהנחות שעלולות להתברר כשגויות. מנהיגות נבחנת לא רק בנכונות להפעיל כוח, אלא ביכולת להבין שהזמן מוגבל, שהנסיבות משתנות ושחלון הזדמנויות עלול להיסגר.

הגיעה השעה לחשבון נפש: כיצד קרה שמדינה שהכירה תמיד בחשיבותו של הזמן ניהלה מלחמה ממושכת בלי להבטיח שהישגיה יישמרו?

התפרסם במעריב, בתאריך 30 באוקטובר 2026.*הדעות המובעות בפרסומי מכון משגב הן על דעת המחברים בלבד.